

Factors Affecting Retirement Saving Behaviours of Working Age Population in Bangkok

Kamonwan Poochingchai^{1*} Non Vorlapanit² and Thitima Puttitanun²

¹ Master of Economic (Business Economics), Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

² Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Kamonwan.poo@ku.th

ABSTRACT

This research article aims to (1) study awareness of retirement planning among working-age people in Bangkok; and (2) study factors affecting savings behavior for retirement among working-age people in Bangkok, and (3) study and compare factors affecting savings behavior for retirement among working age people in Bangkok. Between the two sample groups: the formal employment groups and Informal employment groups, to know the differences in factors affecting retirement savings behavior of the two groups. This research is social science research, combining quantitative and descriptive research. This is because it uses mathematical data and statistical tools to help collect data and summarize into opinions. Tools used to collect data: questionnaires. Statistics used to analyze data: Descriptive Statistics, Quantitative Statistics and used Path Analysis. The results of study found that the working age population in Bangkok has a high level of awareness. Factors affecting savings behavior for retirement purposes of working age people in Bangkok: Age, education level, occupation and Financial Literacy. Factors affecting savings behavior for retirement purposes of formal employment groups: Education level, status, occupation and Financial Literacy, while factors affecting savings behavior for retirement purposes of informal employment groups, Age, education level, status, occupation and Financial Literacy.

Keywords: Savings, Retirement, Work-Force Age

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร

กมลวรรณ ภูชิงชัย^{1*} นนทร์ วรพาณิชย์² และ จิตติมา พุฒิทานนท์²

¹ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Kamonwan.poo@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการตระหนักรู้เรื่องการวางแผนสำหรับการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร (2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร และ (3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรงงานในระบบ และกลุ่มแรงงานนอกระบบ เพื่อทราบความแตกต่างของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของคนทั้ง 2 กลุ่ม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงพรรณนา เนื่องจากการใช้ข้อมูลทางคณิตศาสตร์และเครื่องมือทางสถิติมาช่วยในการเก็บข้อมูลและสรุปเป็นความคิดเห็น เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงปริมาณ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง ผลการศึกษาพบว่า ประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานครมีความตระหนักรู้ในระดับที่มาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ ความรู้ทางการเงิน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของแรงงานในระบบ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และ ความรู้ทางการเงิน ในขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และ ความรู้ทางการเงิน

คำสำคัญ: การออม, การเกษียณอายุ, วัยแรงงาน

© 2024 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ทั่วโลกกำลังเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร ซึ่งสาเหตุแรกมาจากการเจริญพันธุ์ที่ต่ำหรืออัตราการเกิดที่ลดลง ปี 2020 ธนาคารโลกมีการรายงานตัวเลขอัตราการเจริญพันธุ์ทั้งหมด (อัตราการเกิดต่อผู้หญิงหนึ่งคน) (Fertility rate, total (births per woman) : TFR) เท่ากับ 2.4 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับปี 1964 ที่อัตราการเจริญพันธุ์ทั้งหมด เท่ากับ 5.1 ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงที่สุดในรอบ 60 ปีที่ผ่านมา (The World Bank, 2565) ในขณะที่ ประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในประเทศที่กำลังเผชิญกับปัญหาภาวะเจริญพันธุ์ต่ำโดยในปี 2563 ที่ผ่านมามีธนาคารโลกรายงานค่า TFR ของประเทศไทยลดลงที่ 1.5 ทั้งนี้ เมื่อนำข้อมูลประชากรจากสำนักงานสถิติแห่งชาติมาพิจารณาร่วมกัน พบว่า ระหว่างปี 2555-2564 ประเทศไทยมีอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2555 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 818,901 คน ในปี 2556 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 782,129 คน ในปี 2557 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 776,370 คน ในปี 2558 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 736,352 คน ในปี 2559 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 704,058 คน ในปี 2560 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 702,755 คน ในปี 2561 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 666,109 คน ในปี 2562 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 618,193 คน ในปี 2563 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 587,368 คน และในปี 2564 มีจำนวนการเกิดอยู่ที่ 544,570 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลงานวิจัยของ กนกวรรณ พวงประยงค์ (2561) ที่ทำการศึกษาสถานการณ์และแบบแผนความต้องการมีบุตร รวมไปถึงค้นหา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการมีบุตรของสตรีที่สมรสในประเทศไทย โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นสตรีที่สมรสที่อยู่ในช่วงวัยเจริญพันธุ์ (15 – 49 ปี) จำนวนทั้งสิ้น 15,661 ราย พบว่า ในภาพรวม มีสตรีที่สมรสเพียงร้อยละ 18.83 ที่ต้องการมีบุตรในอนาคต เมทธี แสงกระจ่าง และรักชนก คชานุกูล ได้กล่าวถึงสาเหตุการลดลงดังกล่าวว่ามีสาเหตุมาจาก 1) อายุ โดยพบว่าอายุปัจจุบันของสตรีมีความสัมพันธ์กับภาวะเจริญพันธุ์ 2) การศึกษามีอิทธิพลต่อภาวะเจริญพันธุ์ เพราะสตรีกลุ่มที่มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญกับการประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานมากกว่าชีวิตสมรส (Dibaba, 2009) จึงมีการคิดไตร่ตรองและใช้เวลาในการตัดสินใจเกี่ยวกับภาวะเจริญพันธุ์ที่นานกว่า 3) เขตที่อยู่อาศัย ซึ่งแสดงออกถึงความแตกต่างของสภาพเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ปัจจัยเขตที่อยู่อาศัยส่งผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ คือ พื้นที่ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมสูงกว่ามีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่า 4) สตรีที่มีอายุแรกอยู่กินต่ำกว่ามีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีที่มีอายุแรกอยู่กินสูงกว่า น่าจะมาจากการที่สตรีที่มี 5) ระยะเวลาการอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยหากระยะเวลาการอยู่กินยาวนานออกไป แนวโน้มในความต้องการที่จะสมรสก็จะยิ่งลดลง 6) ลักษณะงาน พบว่า การทำงานที่ไม่มั่นคงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อภาวะเจริญพันธุ์การทำงานส่งผลต่อภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่แตกต่างออกไป 7) รายได้ พบว่า สตรีที่มีรายได้ต่ำกว่ามีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีที่มีรายได้สูงกว่า 8) ทักษะการตอบสนองทางเพศ การที่สตรีที่มีทัศนคติบทบาทชายหญิงแบบดั้งเดิมมีความตั้งใจสมรสสูงกว่าสตรีกลุ่มทัศนคติอื่น และ 9) ทัศนคติต่อการสมรส สาเหตุที่ 2 ของปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ หากพิจารณาจากข้อมูลของสำนักงานสถิติ พบว่า ระหว่างปี 2555-2564 ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทุกปี ดังนี้ ในปี 2555 มีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 8,170,909 คน ปี 2556 จำนวน 8,734,101 คน ปี 2557 จำนวน 9,110,754 คน ปี 2558 จำนวน 9,455,777 คน ปี 2559 จำนวน 9,802,080 คน ปี 2560 จำนวน 10,225,322 คน ปี 2561 จำนวน 10,666,803 คน ปี 2562 จำนวน 11,136,059 คน ปี 2563 จำนวน 11,633,188 คน ปี 2564 จำนวน 12,071,837 คน

จากสถานการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทั้งในระดับครัวเรือนและปัญหาในระดับมหภาค โดยปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคครัวเรือน คือ การที่ในอนาคตประชากรวัยแรงงานต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งในด้านการดูแลผู้สูงอายุ และภาษีที่มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น เนื่องจาก ประชากรวัยแรงงานที่ลดลงทำให้การเก็บภาษีในอัตราเท่าเดิมนั้นไม่เพียงพอต่อการบริหารประเทศ และปัญหาระดับมหภาค คือ การขาดดุลงบประมาณ เป็นผลมาจากรายได้จากการจัดเก็บภาษีลดลงจากประชากรวัยแรงงานที่ลดลง ในขณะที่เดียวกันค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการผู้สูงอายุกลับเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายดังกล่าวเป็นการเพิ่มขึ้นจากปริมาณของผู้สูงอายุ แต่สิทธิและสวัสดิการรายบุคคลยังคงเหมือนเดิม โดยสิทธิและสวัสดิการหลัก ๆ คือ เบี้ยยังชีพคนชราที่มีการจ่ายตามขั้นบันได ดังนี้ อายุ 60 - 69 ปี 600 บาทต่อเดือน อายุ 70 - 79 ปี 700 บาทต่อเดือน อายุ 80 - 89 ปี 800 บาทต่อเดือน และอายุ 90 ปีขึ้นไป 1,000 บาทต่อเดือน ซึ่งเบี้ยยังชีพดังกล่าวยังต่ำกว่าเส้นความยากจนของประเทศไทย (ปี 2564 เท่ากับ 2,803 บาท/คน/เดือน) ทั้งนี้ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) รายงานว่า มีผู้สูงอายุหลังเกษียณเพียงร้อยละ 6 ที่มีรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญ และเพียงร้อยละ 2.3 เท่านั้นที่มีรายได้จากดอกเบี้ยเงินออม ในขณะที่มีผู้สูงอายุร้อยละ 20 ได้รับเบี้ยยังชีพจากทางราชการ จากสถานการณ์ที่กล่าวมานอกจากจะส่งผลให้ประชากรวัยแรงงานต้องแบกรับภาระเพิ่มขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้มีผู้สูงอายุที่ยังคงต้องทำงานอยู่ โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานว่าในปี 2564 ยังมีปริมาณผู้สูงอายุมากกว่า 4 ล้านคนที่ยังคงต้องทำงานอยู่ และครึ่งหนึ่งของจำนวนดังกล่าวต้องทำงานด้วยเหตุผลที่ว่าต้องหาเลี้ยงครอบครัวหรือตนเอง/ยังคงมีหนี้สิน ด้วยวัยและสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป อาจส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการทำงานและได้รับผลตอบแทนที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับวัยแรงงานทั่วโลกกำลังเผชิญกับปัญหาดังกล่าว หลาย ๆ ประเทศนำแนวคิดด้านการพัฒนาระบบบำเหน็จบำนาญเพื่อการเกษียณอายุมาใช้ในการแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตามระบบบำเหน็จบำนาญประเทศไทยยังคงขึ้นอยู่กับลักษณะอาชีพ กล่าวคือ มีเพียงบางอาชีพเท่านั้นที่มีสวัสดิการด้านบำเหน็จบำนาญ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มแรงงานในระบบ ได้แก่ ลูกจ้างเอกชนที่เป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม ข้าราชการ และ/หรือเป็นสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ข้าราชการส่วนท้องถิ่นที่มีระบบบำเหน็จบำนาญเฉพาะ ครูโรงเรียนเอกชนที่เป็นสมาชิกกองทุนสงเคราะห์ครูและครูใหญ่โรงเรียนเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจที่มีกองทุนสำรองเลี้ยงชีพประชากรวัยแรงงาน (วรเวชม์ สุวรรณระดา และ วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์) ในขณะที่ สวัสดิการบำเหน็จบำนาญของแรงงานนอกระบบจะเป็นโครงการภาคสมัครใจที่ต้องมีการจ่ายเงินสมทบซึ่งสิทธิประโยชน์ที่ได้รับน้อย

มากเมื่อเทียบกับข้าราชการและแรงงานในระบบ ประชากรกลุ่มนี้จึงเป็นที่น่ากังวล โดยในปี 2564 พบว่า ประเทศไทยมีแรงงานนอกระบบจำนวน 19.6 ล้านคน จากจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด 37.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 52.0 ซึ่งลดลงจากปี 2563 ประมาณ 800,000 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 28.9 ยังเป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษา จากจำนวนแรงงานนอกระบบทั้งหมดมีร้อยละ 58.0 เป็นแรงงานในภาคเกษตร ร้อยละ 32.2 เป็นแรงงานภาคการค้าและบริการ และร้อยละ 9.8 เป็นแรงงานในภาคการผลิต ยังพบอีกว่ามีแรงงานนอกระบบร้อยละ 48.2 จากแรงงานนอกระบบร้อยละ 31.8 ที่มีปัญหาเรื่องค่าตอบแทนแรงงานกลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางทั้งจาก (1) รายได้ต่ำและไม่แน่นอน (2) ไม่มีสวัสดิการคุ้มครองครอบคลุมในหลายกรณี และ (3) การออมเงินน้อยและปัญหาหนี้สิน ดังนั้น การวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุสำหรับวัยแรงงาน อาจช่วยบุคคลแก้ไขปัญหากล่าวมาในข้างต้นได้ และเมื่อศึกษาข้อมูลพฤติกรรมกรรมการออมของคนไทย พบว่า ในปี 2563 สัดส่วนผู้มีเงินออมเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 74.7 จากร้อยละ 72.0 ในปี 2561 โดยมีวัตถุประสงค์ในการออมเพื่อการเกษียณอายุคิดเป็นร้อยละ 34.9 ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการรายงานเกี่ยวกับการออมเพื่อการเกษียณพบว่า 2563 คนไทยคิดวางแผนทางการเงินเพื่อใช้ในยามเกษียณ และเริ่มออมแล้วร้อยละ 66.0 ในขณะที่สัดส่วนผู้ที่ยังไม่ได้เริ่มวางแผนการออมเพื่อการเกษียณลดลงเป็นร้อยละ 15.3 ถึงแม้ว่ามีประชากรมากกว่าร้อยละ 66.0 ที่วางแผนทางการเงินเพื่อใช้ในยามเกษียณ และเริ่มออมแล้ว แต่มีเพียงร้อยละ 6.4 ที่คิด/วางแผนและทำได้ตามแผนที่วางไว้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย)

จากที่กล่าวมาในข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่าการลดลงของอัตราการเกิด ที่สวนทางกับการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ จะส่งผลกระทบต่อระยะยาว ทั้งในระดับครัวเรือน คือส่งผลให้มีอัตราส่วนการพึ่งพิง (Dependency ratio) มากขึ้น และในระดับมหภาค คือ เกิดการขาดดุลด้านรายได้จากการที่รัฐบาลต้องแบกรับรายจ่ายด้านสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุมากขึ้น การออมเพื่อการเกษียณนั้นมีประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้ออมเอง ได้แก่ การมีเสถียรภาพทางการเงินสำหรับการดูแลตนเอง ในด้านการเลี้ยงชีพ ที่อยู่อาศัย รวมถึงความสามารถในการรักษายามเจ็บป่วย ลดการคาดหวังจากการดูแลโดยผู้อื่น เช่น บุตร รัฐบาล ทั้งนี้ ยังมีประโยชน์ต่อสังคม เพราะหากบุคคลสามารถดูแลตนเองได้ดีมากพอ จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายให้กับทางรัฐบาล ส่งผลให้รัฐบาลสามารถนำงบประมาณส่วนดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ด้านการศึกษา การคมนาคม และอื่นๆ ส่งผลให้ประเทศเติบโตมากขึ้น ทั้งนี้ บุคคลบางกลุ่มยังมีความเชื่อมั่นว่าสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นเพียงพอต่อความต้องการและจำนวนของผู้สูงอายุจึงไม่ให้ความสำคัญกับการออมเพื่อการเกษียณ ซึ่งแตกต่างจากคนอีกกลุ่มที่มองว่าสวัสดิการที่รัฐบาลจัดให้นั้นไม่เพียงพอต่อความต้องการและจำนวนของผู้สูงอายุที่จะเพิ่มสูงขึ้นในอนาคต จึงเป็นที่มาของการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเงินเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรงงานในระบบ และกลุ่มแรงงานนอกระบบ ซึ่งเลือกพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครเพราะมีประชากรจำนวนมากและมีความหลากหลายในหลายๆ ด้าน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รวมถึงภูมิฐานะ โดยมีความคาดหวังให้วิจัยนี้เป็นประโยชน์ในการช่วยเร่งสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการวางแผนการออมสำหรับการเกษียณอายุ และเพื่อให้รัฐบาลรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเล็งเห็นถึงปัญหา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตระหนักรู้เรื่องการวางแผนสำหรับการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรงงานในระบบ และกลุ่มแรงงานนอกระบบ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรวัยแรงงาน อายุระหว่าง 15 – 59 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัด กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สูตรการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างตามทฤษฎีของ Taro Yamane โดยกลุ่มตัวอย่างที่ได้มีจำนวน 400 คน โดยปี 2565 มีประชากรกลุ่มดังกล่าว ทั้งหมด 6,360,681 คน โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 0.05 และมีการเลือกตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามต้องเป็นประชากรวัยแรงงานที่มีอายุอยู่ในช่วง 15-59 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยอาศัยอยู่ในเขต กรุงเทพมหานคร และวิธีเลือกตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) คือ แบ่งกลุ่มประชากรที่ได้จากการระบุแบบเจาะจง ออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์การมีประกันสังคมและสวัสดิการเพื่อการเกษียณอายุของรัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ/เอกชนเป็นตัวแบ่ง 1) แรงงานในระบบ (แรงงานที่มีสวัสดิการเพื่อการเกษียณอายุของรัฐบาล เช่น บำเหน็จ – บำนาญข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/ประกันสังคม กองทุน ฯลฯ) 2) แรงงานนอกระบบ (แรงงานที่ไม่มีสวัสดิการเพื่อการเกษียณอายุของรัฐบาล/รัฐวิสาหกิจ/เอกชน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยออกแบบจากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ .

ส่วนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพ อาชีพ รายได้ รายจ่าย คำถามในแต่ ละข้อมีลักษณะหลายตัวเลือก (Multiple Choice) โดยผู้ตอบแบบสอบถามต้องเลือกเพียงคำตอบเดียวที่ตรงกับความจริงมากที่สุด

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามด้านพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ เป็นการตั้งคำถามแบบมีตัวเลือกให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามด้านทักษะทางการเงิน ได้แก่ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน* ทักษะคิดทางการเงิน* โดยอ้างอิงคำถามจากธนาคารแห่งประเทศไทยที่ใช้วัดทักษะทางการเงินตามกรอบของ The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามด้านความตระหนักรู้ เป็นคำถามที่บ่งบอกว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีการรับรู้สถานการณ์ปัจจุบันที่ผู้วิจัยกำลังทำการศึกษ่า เข้าใจ จนเกิดเป็นกระบวนการคิด ปรับตัว วางแผนรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวได้ดี

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามด้านการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ

3. สมมติฐานการ

H1 = ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านทักษะทางการเงิน

H2 = ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านความตระหนักรู้

H3 = ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ

H4 = ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อปริมาณการออมเฉลี่ย

H5 = ปัจจัยด้านทักษะทางการเงินมีอิทธิพลต่อการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ

H6 = ปัจจัยด้านทักษะทางการเงินมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมปริมาณการออมเฉลี่ย

H7 = ปัจจัยด้านความตระหนักรู้มีอิทธิพลต่อการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ

H8 = ปัจจัยด้านความตระหนักรู้มีอิทธิพลต่อปริมาณการออมเฉลี่ย

H9 = ปัจจัยด้านการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุอิทธิพลต่อปริมาณการออมเฉลี่ย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ โดยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะสร้างแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ผ่าน Google Docs และแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ที่สมัครใจจะตอบในระบบออนไลน์ ผ่านทาง Social Media เช่น Facebook และ Line

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ใช้สำหรับการอธิบายข้อมูลทั่วไปด้านข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพ อาชีพ รายได้ รายจ่าย พฤติกรรมการออม ทักษะทางการเงิน ความตระหนักรู้ ทางวางแผนการออม โดยจะนำเสนอออกมาในรูปของร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยเทคนิคดังกล่าวเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรในเชิงสาเหตุและผล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) โดยอาศัยแผนภาพและสมการโครงสร้างของแผนภาพที่ได้มาจากสมมติฐานหรือแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยเป็นหลักในการนำมาวิเคราะห์และอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามทั้งในมิติของขนาดและมิติของทิศทาง สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม แล้วนำค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาวิเคราะห์ตามเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง โดยมีวิธีการ ดังนี้

5.2.1 สร้างโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล (causal model) ที่ประกอบด้วย ตัวแปรภายนอก (Exogenous Variables) เป็นตัวแปรที่ค่าความแปรปรวนทั้งหมดถูกกำหนดโดยตัวแปรสาเหตุที่อยู่ภายนอกรูปแบบที่กำหนดซึ่งผู้วิจัยไม่ประสงค์ที่จะศึกษา ตัวแปรภายใน (Endogenous Variable) คือตัวแปรที่ค่าความแปรปรวน ถูกอธิบายโดยตัวแปรภายนอก หรือโดยตัวแปรภายในที่เกิดขึ้นก่อนตัวแปรนั้น ๆ และตัวแปรส่วนที่เหลือ (Residual Variable : e) คือตัวแปรที่ไม่ปรากฏอยู่ในโมเดลแต่อาจมีอิทธิพลต่อตัวแปรที่อยู่ในโมเดลที่สร้างขึ้นได้ การสร้างโมเดลทำได้โดยการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2

5.2.2 หาค่าพารามิเตอร์ของโมเดล (Parameter estimation of the model) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Standardized Regression Weight) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (S.E.) ค่า t-value และค่า P-value (ทำการปรับโมเดลโดยการลบเส้นทางที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติออก เพื่อให้ได้โมเดลที่มีความสัมพันธ์ดีที่สุด)

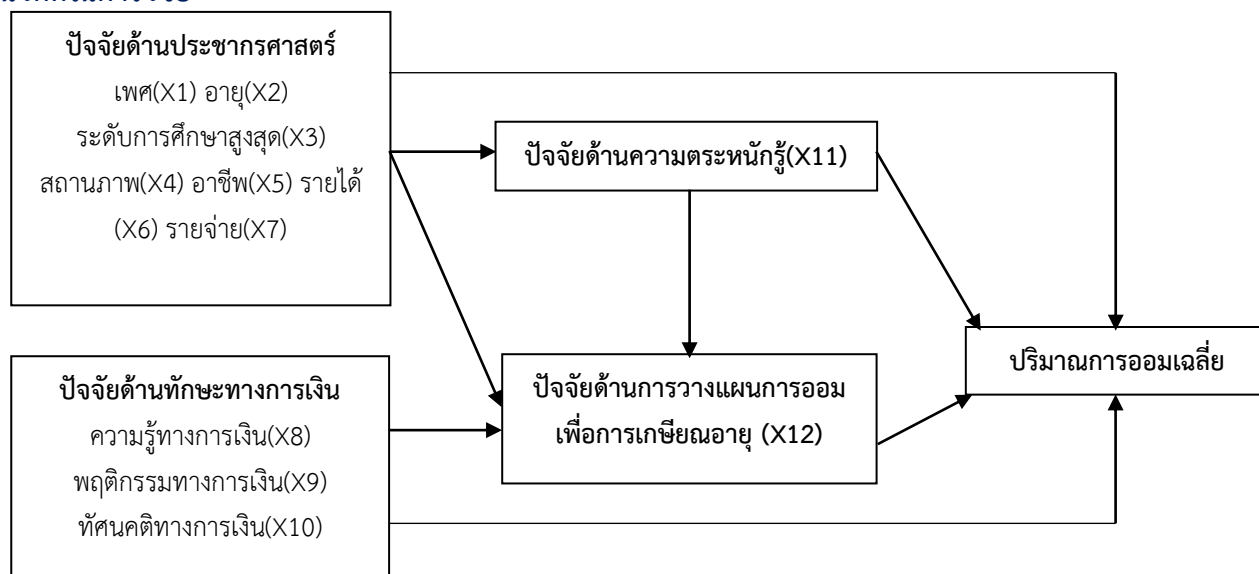
5.2.3 ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยโปรแกรม AMOS โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาความสอดคล้อง ดังนี้ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เกณฑ์ที่ใช้วัดความสอดคล้องของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สถิติ	ค่าที่เป็นได้
CMIN-p	> 0.05
CMIN/DF	< 2
GFI	> 0.95
RMSEA	< 0.05 หรือ 0.08

5.2.4 คำนวณหาอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตารางที่ 2 ความหมายของตัวแปร

ตัวแปร	ความหมาย
X1	เพศ
X2	อายุ / ปี
X3	การศึกษา (1 = ต่ำกว่าปริญญาตรี, 2 = ปริญญาตรี, 3 = ปริญญาโท, 4 = สูงกว่าปริญญาโท)
X4	สถานภาพ (1 = โสด, 2 = แต่งงาน, 3 = หย่าร้าง)
X5	อาชีพ (1 = นักเรียน/นักศึกษา, 2 = ข้าราชการ, 3 = พนักงานรัฐวิสาหกิจ, 4 = พนักงานบริษัทเอกชน/ พนักงานข้าราชการ/ลูกจ้าง, 5 = ธุรกิจส่วนตัว, 6 = รับจ้างรายวัน/รายสัปดาห์/รายเดือน/รายปี)
X6	รายได้ / บาทต่อเดือน
X7	รายจ่าย / บาทต่อเดือน
X8	ความรู้ทางการเงิน
X9	พฤติกรรมทางการเงิน
X10	ทัศนคติทางการเงิน
X11	ความตระหนักรู้
X12	การวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ
Y	ปริมาณการออมเฉลี่ย / บาทต่อเดือน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

จากการศึกษาพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า จำนวนประชากรในการวิจัยครั้งนี้มี 411 คน แบ่งเป็นแรงงานในระบบ 291 คน ร้อยละ 70.80 และเป็นแรงงานนอกระบบ 120 คน ร้อยละ 29.20 โดยเป็นเพศหญิง 235 คน ร้อยละ 57.18 และเพศชาย 176 คน ร้อยละ 42.82 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 26 – 35 ปี จบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด อาชีพส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้อยู่ในช่วง 15,001 – 20,000 ในขณะที่ส่วนใหญ่มียารายจ่ายอยู่ในช่วง 10,001 – 20,000 ปริมาณการออมส่วนใหญ่อยู่ในช่วงต่ำ

กว่า 3,000 บาท โดยที่ใช้จ่ายก่อนออม จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 37.47 ส่วนใหญ่มีการวางแผน จำนวน 294 คิดเป็นร้อยละ 71.53 และไม่มีการวางแผน จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 28.47 ส่วนใหญ่กำลังออม จำนวน 291 คน คิดเป็นร้อยละ 70.80 และยังไม่เริ่มออม จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 29.20 ส่วนใหญ่เลือกประเภทการออมเป็นประเภท เงินฝากออมทรัพย์ จำนวน 254 คน กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ จำนวน 154 คน เงินฝากประจำ จำนวน 115 คน ออมในหลักทรัพย์ จำนวน 82 คน กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ จำนวน 49 คน กองทุนเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) จำนวน 32 คน กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) จำนวน 27 คน และไม่มีการออม จำนวน 91 คน

1. การตระหนักรู้เรื่องการวางแผนสำหรับการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานครมีความตระหนักรู้เรื่องการวางแผนสำหรับการเกษียณอายุอยู่ในระดับที่มาก พิจารณาได้จากพฤติกรรมการเงิน ดังตารางที่ 3

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 62.53 มีพฤติกรรมการออมก่อนใช้จ่ายมากกว่าใช้จ่ายก่อนออม ร้อยละ 71.53 มีการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ และร้อยละ 70.80 กำลังออม และพิจารณาได้จากตัวแปรที่ใช้ศึกษา ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 3 พฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ

พฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ	จำนวน	ร้อยละ
1. พฤติกรรมการออมกับการใช้จ่าย		
ออมก่อนใช้จ่าย	257	62.53
ใช้จ่ายก่อนออม	154	37.47
2. การวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ		
มีการวางแผน	294	71.53
ไม่มีการวางแผน	117	28.47
3. สถานะการออม		
กำลังออม	291	70.80
ยังไม่เริ่มออม	120	29.20

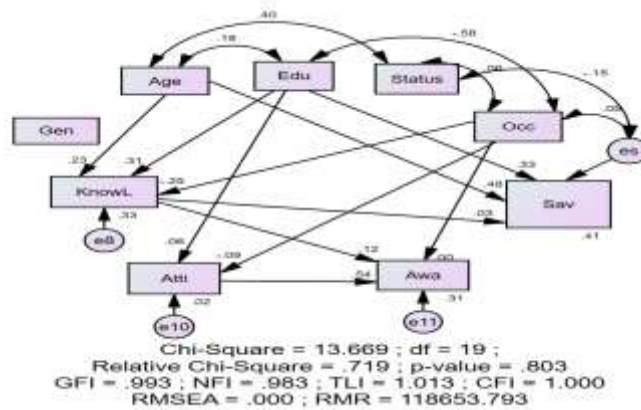
ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา	Min	Max	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับคะแนน
ความรู้ทางการเงิน	1	8	6.74	1.456	คะแนนที่คาดหวัง
พฤติกรรมทางการเงิน	1	5	3.56	1.14	มาก
ทัศนคติทางการเงิน	1	5	3.51	1.15	มาก
ความตระหนักรู้	1	5	3.84	0.95	มาก
การวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุ	1	5	3.75	0.95	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับความรู้ทางการเงินอยู่ในเกณฑ์คะแนนที่คาดหวัง โดยอ้างอิงจากธนาคารแห่งประเทศไทยที่ได้กำหนดเกณฑ์คะแนนที่คาดหวังด้านความรู้ทางการเงิน เท่ากับ ≥ 5 (อ้างอิงจาก รายงาน Measuring Financial Literacy : Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study ปี 2012 และ รายงาน OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies ปี 2020) และมีความคิดเห็นทางด้านพฤติกรรมทางการเงิน ด้านทัศนคติทางการเงิน ด้านความตระหนักรู้ และด้านการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุอยู่ในระดับที่เห็นด้วยมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และความรู้ทางการเงิน ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลเส้นทางแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

จากภาพที่ 2 เป็นโมเดลที่ตรวจสอบแล้วผ่านเกณฑ์วัดความสอดคล้องของโมเดลรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และผลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่

อายุ มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อปริมาณการออมเฉลี่ย โดยอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านตัวแปรความรู้ทางการเงิน มีขนาดอิทธิพลรวม เท่ากับ 0.483

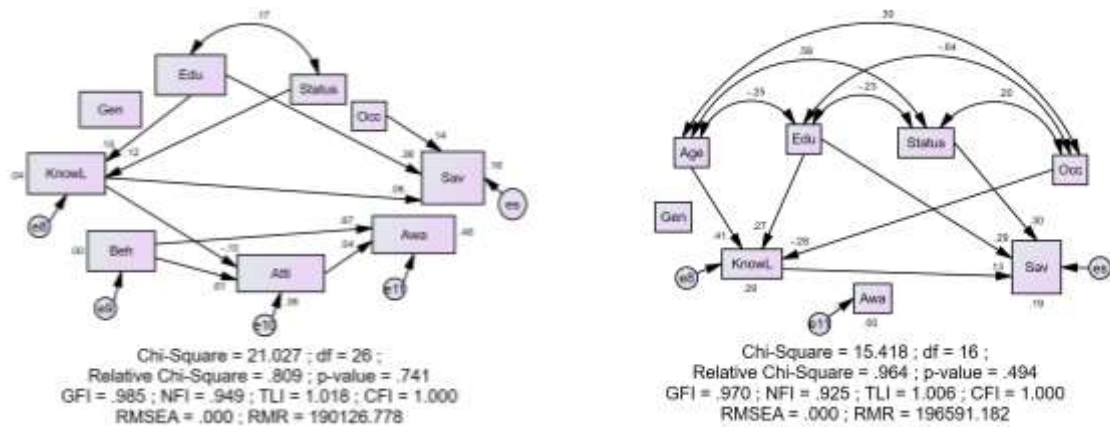
ระดับการศึกษา มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมเชิงบวกต่อปริมาณการออมเฉลี่ย โดยอิทธิพลทางอ้อมส่งผ่านตัวแปรความรู้ทางการเงิน มีขนาดอิทธิพลรวม เท่ากับ 0.341

อาชีพ มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบต่อปริมาณการออมเฉลี่ย โดยส่งอิทธิพลผ่านตัวแปรความรู้ทางการเงิน มีขนาดอิทธิพลรวม เท่ากับ - 0.007 โดยผู้วิจัย

ความรู้ทางการเงิน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อปริมาณการออมเฉลี่ย มีขนาดอิทธิพลรวม เท่ากับ 0.029

3. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรงงานในระบบ และกลุ่มแรงงานนอกระบบ ตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบโมเดลเส้นทางแสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร 2 กลุ่ม ระหว่างกลุ่มแรงงานในระบบ (ชาย) และ กลุ่มแรงงานนอกระบบ (ขวา)

จากภาพที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มแรงงานในระบบ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และความรู้ทางการเงิน ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และความรู้ทางการเงิน ซึ่งปัจจัย 4 ตัวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการออม มีเพียง 1 ตัว ได้แก่ อาชีพ ที่มีอิทธิพลเชิงลบต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ

อภิปรายผล

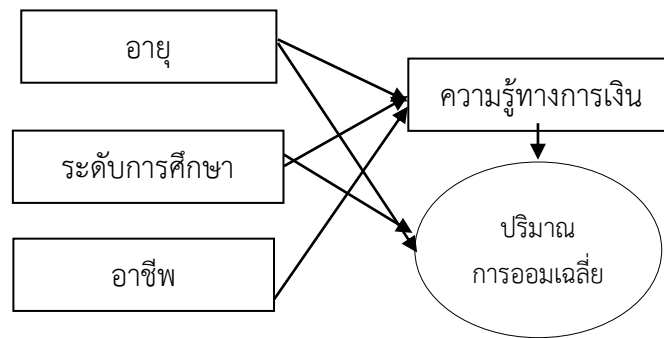
ผลจากการศึกษาด้านการตระหนักรู้เรื่องการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร มีความตระหนักรู้ด้านการวางแผนสำหรับการเกษียณอายุในระดับสูง เนื่องจาก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุมากกว่าการไม่วางแผน ออมก่อนการใช้จ่ายมากกว่าการใช้จ่ายก่อนออม และส่วนใหญ่กำลังเก็บออมเพื่อการเกษียณอายุ นอกจากนี้ ยังมีระดับคะแนนความคิดเห็นในด้านทัศนคติทางการเงิน ด้านความตระหนักรู้ และด้านการวางแผนการออมเพื่อการเกษียณอายุอยู่ในระดับที่เห็นด้วยมากอีกด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนเกิดความวิตกกังวล เนื่องจากผลกระทบของการไม่วางแผนการออมเพื่อการเกษียณปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้น เช่น การที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงชีพในสถานะที่สภาพร่างกายไม่พร้อม ผู้สูงอายุเร่ร่อนไม่มีที่พักอาศัยที่มั่นคง ความไม่เพียงพอของสวัสดิการของรัฐบาล และค่านิยมการมีบุตรที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับ เกษมศรี ปุชนียวงศ์ (2558) ศึกษาการตระหนักรู้และพฤติกรรมการออมเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของกลุ่มบุคคลช่วงอายุระหว่าง 25-35 ปี พบว่า คนส่วนใหญ่มีการตระหนักถึงการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยกลุ่มตัวอย่างกำหนดอายุที่คิดว่าจะเกษียณจากการทำงานที่อายุเฉลี่ย 56.68 ปี และส่วนใหญ่มีแนวคิดในการวางแผนเกษียณอายุมากกว่าไม่มีการวางแผน โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการตระหนักรู้และการวางแผนการเก็บเงินออม ได้แก่ เพศ การศึกษา อาชีพ และรายได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และ ความรู้ทางการเงิน ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร โดยที่ปัจจัย 3 ปัจจัย ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และความรู้ทางการเงิน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อปริมาณการออมเฉลี่ย หมายถึง ปริมาณการออมเฉลี่ยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย นั่นคือ เมื่ออายุ ระดับการศึกษา และความรู้ทางการเงินเพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้ปริมาณการออมเฉลี่ยเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ อายุ และระดับการศึกษายังมีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อปริมาณการออมเฉลี่ย

โดยผ่านความรู้ทางการเงินอีกด้วย นั่นหมายความว่า เมื่ออายุและระดับการศึกษาสูงขึ้นจะส่งผลโดยตรงให้ความรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้น และส่งผลโดยอ้อมถึงปริมาณการออมเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นด้วย ในขณะที่ อาชีพ มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบต่อปริมาณการออมเฉลี่ย โดยผ่านความรู้ทางการเงิน หมายถึง อาชีพที่แตกต่างกันจะส่งผลให้แต่ละบุคคลมีความรู้ทางการเงินที่ต่างกัน ซึ่งย่อมส่งผลให้ปริมาณการออมเฉลี่ยนั้นแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ อายุ ระดับการศึกษา และความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น เมื่อบุคคลมีอายุและระดับการศึกษามากขึ้นจะส่งผลให้ความรู้ทางการเงินมากขึ้นด้วย และส่งผลกระทบเชิงบวกต่อปริมาณการออมเฉลี่ย และถึงแม้ว่าทุกอาชีพจำเป็นต้องมีความรู้ทางการเงิน แต่มีเพียงบางอาชีพที่ใช้ความรู้ทางการเงินเป็นทักษะสำคัญในการประกอบอาชีพ จึงส่งผลให้อาชีพแต่ละอาชีพมีความรู้ทางการเงินที่ต่างกันออกไป ซึ่งสอดคล้องกับ สุเนตรา อีร์เสนี (2560) ศึกษาการวางแผนเพื่อการเกษียณของผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการวางแผนเพื่อการเกษียณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05; จิรายุ ชัยจิรวีวัฒน์ (2563) ศึกษาการเปิดรับข่าวสารทางการเงิน ความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของแรงงานนอกระบบ ในการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับข่าวสารความรู้และทัศนคติทางการเงิน รวมถึงพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05; ศิวัช กรุณาเพ็ญ (2560) ศึกษาลักษณะและพฤติกรรมการออม ระดับทักษะทางการเงิน และศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการออมของชน Gen Y พบว่า ความรู้ทางการเงินและความตระหนักรู้เกี่ยวกับการวางแผนเกษียณอายุมีผลต่อระดับการออมอย่างมีนัยสำคัญ และ จุฬารัตน์ ศิริอังกุล (2563) ที่ศึกษาทัศนคติการออมและการลงทุนของ Generation Y ภายหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 พบว่า อาชีพ มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติการออมและการลงทุน โดยอาชีพที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อทัศนคติการออมและการลงทุนที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุระหว่าง แรงงานในระบบ กับ แรงงานนอกระบบ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณการออมเฉลี่ยของกลุ่มแรงงานในระบบ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และความรู้ทางการเงิน ในขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณการออมเฉลี่ยของกลุ่มแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และความรู้ทางการเงิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะอายุที่มากขึ้น ส่งผลให้บุคคลพบเจอเหตุการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายจนสามารถเรียนรู้และเข้าใจเหตุการณ์นั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่วัยที่มากขึ้นก็ส่งผลต่อความตระหนักและความกังวลของบุคคลได้เช่นกัน ซึ่งแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่มีสวัสดิการหรือรายได้รองรับหลังเกษียณ เมื่ออายุมากขึ้น สมรรถนะในการทำงานลดลง คนเหล่านี้เริ่มตระหนักได้ถึงความสำคัญของการออมเพื่อการเกษียณอายุ ซึ่งแตกต่างกับแรงงานในระบบที่ส่วนใหญ่มักมีสวัสดิการหรือกองทุนที่เกี่ยวข้องกับการเกษียณอายุมารองรับ เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ประกันสังคม ซึ่งสิ่งต่างๆ ดังกล่าวมีการหักเงินเดือนเพื่อนำมาจ่ายเงินสมทบ และมีผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ ทำให้แรงงานในระบบส่วนใหญ่เข้าใจและตระหนักได้ถึงความสำคัญของการออมเพื่อการเกษียณอายุ ซึ่งสอดคล้องกับ อรปวีณ์ การกระสัง (2560) ศึกษาพฤติกรรมการออมและการลงทุนเพื่อยามเกษียณระหว่างกลุ่มข้าราชการและพนักงานเอกชน พบว่า จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพหุ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัดส่วนการออมและการลงทุน ได้แก่ สถานภาพและอาชีพ ในขณะที่ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณการออมเฉลี่ยของกลุ่มแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และความรู้ทางการเงิน และยังสอดคล้องกับ ปิยะพร มุ่งวัฒนา (2561) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจของแรงงานนอกระบบในการเข้าสู่วัยสูงอายุ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเตรียมความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ระดับการศึกษา ลักษณะการจ้างงาน รายได้ การเก็บออม การทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย การมีหลักประกันสุขภาพ ฐานะทางการเงินของตนเอง การเกื้อหนุนภายในครอบครัว การเกื้อหนุนภายในชุมชน/สังคม และการรับรู้ระยะเวลาที่ควรเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่วัยสูงอายุ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของปริมาณการออมเฉลี่ย ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และความรู้ทางการเงิน โดยที่ อายุ และระดับการศึกษา มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อปริมาณการออมเฉลี่ย ซึ่งอิทธิพลทางอ้อมถูกส่งผ่านความรู้ทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน ส่งอิทธิพลทางตรงถึงปริมาณการออมเฉลี่ย ในขณะที่ อาชีพ ส่งอิทธิพลทางอ้อมผ่านความรู้ทางการเงินถึงปริมาณการออมเฉลี่ยเช่นกัน ดังนั้น หากการเรียนการสอนมีการเพิ่มหลักสูตรความรู้ทางการเงินในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้ความสำคัญ เช่น การจัดสอบวัดความรู้ก่อนจบการศึกษา จะช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ทางการเงินและการวางแผนทางการเงินได้มากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการจัดอบรมเรื่องความรู้ทางการเงินให้กับทุกอาชีพ โดยใช้รูปแบบการอบรมที่เข้าถึงง่ายและวิธีการสื่อสารที่เหมาะสม แตกต่างกันไปในแต่ละอาชีพ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานครมีความตระหนักรู้เรื่องการวางแผนสำหรับการเกษียณอายุอยู่ในระดับที่มาก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และความรู้ทางการเงิน และเมื่อทำการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการออมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานครของแรงงาน 2 กลุ่ม ได้แก่ แรงงานในระบบและนอกระบบ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มแรงงานในระบบ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และความรู้ทางการเงิน ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 มีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ ในขณะที่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุของประชากรวัยแรงงานในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มแรงงานนอกระบบ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานะ อาชีพ และความรู้ทางการเงิน ซึ่งปัจจัย 5 ตัวมีอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมกรรมการออม มีเพียง 1 ตัว ได้แก่ อาชีพ ที่มีอิทธิพลเชิงลบต่อพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ โดยผลการวิจัยที่ค้นพบไปเป็นตามสมมติฐานงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เพิ่มหลักสูตร “ความรู้ทางการเงินขั้นพื้นฐาน” เช่น การจัดทำงบประมาณรายรับ – รายจ่าย การคำนวณอัตราดอกเบี้ยรับ – จ่าย ความรู้เรื่องภาษี เป็นต้น ลงในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความสำคัญ เช่น สอบวัดความรู้ประเมินผล และติดตาม ให้เป็นรูปธรรม เพื่อเป็นประโยชน์ให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

1.2 การส่งเสริมให้ธนาคารมีบัญชีเงินฝากประจำที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการเกษียณอายุโดยอัตราดอกเบี้ยเป็นไปตามระยะเวลาการฝาก

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ปัจจัยด้านหนี้สินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับปริมาณการออมเฉลี่ย และทำให้ผู้วิจัยค้นพบข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น

2.2 ควรศึกษารูปแบบการวางแผนการเงินอื่น ๆ เช่น การลงทุน และเปรียบเทียบกับ การออม เพื่อให้ทราบทิศทางการสนใจของประชากรในปัจจุบัน

2.3 เพิ่มสัดส่วนแรงงานนอกระบบให้เท่ากับแรงงานในระบบ และระบุคุณสมบัติที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน เช่น อาชีพ ระดับการศึกษา เป็นต้น

2.4 ศึกษาพฤติกรรมทางการเงินของกลุ่มประชากรที่เกษียณอายุ ระหว่างกลุ่มที่ดำรงชีวิตโดยเงินออม กับกลุ่มที่ดำรงชีวิตโดยรายได้ผลตอบแทนจากการลงทุน เพื่อให้ทราบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตของประชากรทั้ง 2 กลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ พวงประยงค์. (2561). ความต้องการมีบุตรในอนาคต : หลักฐานเชิงประจักษ์จากสตรีที่สมรสในประเทศไทย.

วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา, 10(19), 1-19.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *การรับเบี้ยผู้สูงอายุ*. สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. จาก www.dop.go.th.

กรมบัญชีกลาง. (2565). *บำเหน็จบำนาญ*. สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. www.nso.go.th.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *รายงานผลสำรวจทักษะทางการเงินของไทย ปี 2563*. สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. จาก <https://www.bot.or.th/content/dam/bot/image/research-and-publications/2563ThaiFLsurvey.pdf>.

วรเวชม์ สุวรรณระดา และ วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. (2553). *สวัสดิการยามชรา บำนาญแห่งชาติ (รายงานวิจัย)*. กรุงเทพฯ: บริษัท คิว พี จำกัด.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2562). *การเตรียมความพร้อมด้านการเงินและสุขภาพในสังคมอายุยืน*.

สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. จาก <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2019/08/wb154.pdf>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2565). *สถิติประชากรศาสตร์ ประชากรและเคหะ*. สืบค้น 8 มิถุนายน 2565. จาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>.

_____. (2565). *สรุปผลที่สำคัญ การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Dibaba, Y. (2009). Factors influencing women's intention to limit child bearing in Oromia, Ethiopia.

Ethiopian journal of health development, 23(1), 28-33.

The World Bank. 2565). *Fertility rate, total (births per woman)*. Retrieved 8 June 2022. from

<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>.

